

З ІСТОРІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

*Історія Української церкви — це історія України.
Історія України — це історія Української церкви.*

Патріарх УАПЦ Мстислав.

1. ПЕРЕДІСТОРІЯ БЕРЕСТЕЙСЬКОЇ УНІЇ.

В єднанні — сила, в єдності — спасіння нашого народу. Ці старі й загальновідомі істини особливо актуальні для українського народу. Але, на превеликий жаль, сьогодні, через тисячу років після хрещення України-Русі, на порозі двох тисяч років від народження засновника Церкви — Ісуса Христа, на Україні відбуваються міжконфесійні суперечки, а часом і конфлікти. Причиною цього є — таке переконання православних — „розкольницька” Українська Греко-Католицька Церква, яка утворилася внаслідок відомої Берестейської церковної Унії 1596 року.

У розмовах та полеміці між українцями-православними й українцями-католиками найчастіше чути такі „аргументи” взаємних звинувачень: що дав для України Рим чи Ватикан? Та „незаконність” Унії і „зрада” деяких українських православних ієрархів. А найважливіший аргумент: Польща, яка заподіяла нам багато кривди і лиха, окупуєчи українські землі та полонізуючи українців, особливо їхню вищу, шляхетську частину, намагалася робити цю свою чорну справу при допомозі уніятів.

Католики ж, в свою чергу, ставлять такі контраргументи: чи є правдою те, що начебто розкол української Церкви стався 1596 року? А що дало, дало і дає нам, українцям, Православ'я московське, константинопольське чи якесь інше?

Щоб з'ясувати причини, суть і наслідки церковного розколу 1596 року, треба звернутися до історичних фактів та документів, відкинувши всякі емоції, симпатії, антипатії, упередженість. Спробуємо зробити бодай коротенький, в межах цієї праці, огляд історії Української Греко-Католицької Церкви.

Як відомо, в 1054 році християнський світ розділився, розколовся на римо-католицьку (західну) і греко-православну (східну) Церкви. Формально це сталося через канонічні суперечки між папою римським Левом IX та константинопольським патріархом Михайлом Керуларієм. А до 1054 року не було ні православних, ні католиків була одна Христова Церква, одні християни. Хрещення України-Русі відбулося у 988 році. Київська Русь мала тісні, всебічні зв'язки як із Візантією, так і з країнами Західної Європи. Це стосується і релігійних, церковних зв'язків. Так, наприклад, ще до прийняття Руссю християнства, на нашу землю приходив єпископ Альберт, якого на прохання княгині Ольги вислав цісар Оттон біля 960 року, а опісля — єпископ Боніфатій в часи князювання Ярополка. А послі Київської Русі були на Кведлінбурзькому Сеймі 973 року.

Невірне загальноприйняте твердження про те, що начебто на Русі прийняли православ'я в 988 році. Бо ж насправді церковний розкол стався аж через 66 років після хрещення Русі, коли ще не було східного православ'я.

Київський князь Ізяслав, через 21 рік після церковного розколу, тобто 1075 року, вислав свого старшого сина Ярополка-Петра до папи Григорія VII, як наслідника престолу Церкви, щоб він прийняв Русь під свою опіку, й просив для себе королівську корону. В перших місяцях того ж року Ярополк був у Римі, поклонився папі, зложив йому заяву вірності й просив, щоб з його рук міг одержати руське королівство. Одночасно ж просив, щоб папа вплинув на польського князя Болеслава, аби той віддав загарбане майно Ізяслава. Папа передав йому символічну владу над Київською Руссю у формі коронації Ярополка-Петра та його дружини Ірини. Про це довідемося з листа папи Григорія VII з дня 17 квітня 1075 року, написаного до „короля Русів Дмитрія” (таким було християнське ім'я Ізяслава).

На Київському Соборі в 1147 році був обраний на митрополита Київського Клим Смолятич. Коли ж два грецькі єпископи виступили проти вибору Смолятича, голова Собору, чернігівський єпископ Онуфрій, аргументував, що єпископи митрополії мають право вибрати собі митрополита, бо коли у Візантії благословляють новопоставленого митрополита-патріарха мощами св. Іоана, „А ми маємо в Києві мощі св. папи Климента, тому також канонічно можемо по-

ставити собі митрополита без вмішування візантійського патріарха”. Ці приклади переконливо свідчать про те, що на Русі церковними зверхниками вважали і пап Римських.

Ще одним свідченням дружніх відносин між Церквою Київської Русі і Римською Католицькою Церквою є введення на Русі нового церковного свята: „Перенесення мощів св. Миколая із Мир Ликійських у Барі”. Це сталося 1087 року. Греки відкинули це свято, встановлене папою Урбаном II, а у нас це свято встановлено 9 травня (ст. ст.) — „теплий Микола”.

Подальшою подією, що підтверджує зв'язки Русі з Римом, була участь архієпископа Петра Акеревича в I-му Ліонському Соборі 1245 року. Тоді папа Інокентій IV визнав його за західного католика.

Ще одним доказом зв'язків Київської Русі з Римом є звіт Пляно де Карпіні, який під час повернення із Монголії в 1247 році 8 днів гостював у князів Данила і Василька. Опісля ж ці князі, після наради зі своїми єпископами й боярами, в червні цього ж року передали папі заяву, що хочуть мати папу за свого духовного зверхника, а Католицьку Церкву — за матір. Завершенням тих зв'язків була коронація князя Данила в Дорогочині 1253 року короною, яку від папи Інокентія IV привіз абат Опізо. Автор Галицько-Волинського літопису записав цю подію такими словами: „Так він прийняв вінець від Бога, від Церкви св. апостолів і від Престолу св. Петра, від отця свого Некитія. Це було визнання публічної опінії Галицько-Волинської держави”. І Києво-Галицькі митрополити шукали шляхів поєднання східної і західної Церков. Цю ідею висунув Київський митрополит Григорій Цимблак, який був на Константинопольському Соборі в 1418 р.

У XIV ст. стало швидко міцніти Московське князівство. Московські князі домагалися самодержавної, необмеженої влади, як світської, так і духовної, а московські клерикали виношували ідею „Москва — третій Рим”, тобто зверхність московських церковників над усім християнським світом.

Вже в 1379-1389 роках у Московському князівстві стався конфлікт між князем і церковною ієрархією за пріоритет влади в князівстві (князівської над церковною і навпаки). В 1413 році стався новий конфлікт між князем Василем Дмитровичем і митрополитом Фотієм. Згодом був конфлікт між князем Іваном III та митрополитами Філіпом і Геронтієм.

Українські ієрархи з причини традиційних зв'язків з Римом та зі страху перед московськими зазіханнями на Київську митрополію, змушені були в 1439-41 рр. заключити т. зв. Флорентійську унію з

Римом. В 1448 році Іван III оголосив про повний розрив Москви з Константинопольською патріархією. Таким чином, Московська Церква стала самостійною, автокефальною. Зразу ж після відокремлення, Москва висунула свої домагання на Українську Церкву, яка продовжувала перебувати під юрисдикцією Константинопольських патріархів.

Литва, в склад якої тоді входили Україна і Білорусія, відмовилась визнавати московського митрополита зверхником Церкви на Україні і в Білорусії. Але Москва підкупами та інтригами добилася перенесення резиденції київських митрополитів спочатку у Владимир-на-Клязмі, а пізніше до Москви.

В 1458 році на Україні знову було відновлено окремо від Москви митрополію під юрисдикцією Константинопольського патріарха. А папа Каліст III, щоб перешкодити Москві знову захопити українські і білоруські єпархії, поділив Київську митрополію в 1458 році на дві частини: „Русь вищу” (Московську) і „Русь нижню” (Київсько-Білоруську).

Щоб не втратити незалежність української Церкви, український митрополит Йосип ще в XV ст. звертався до папи Олександра II з умовами об'єднання Церков. Це відбулося майже на століття раніше від того часу, коли українсько-білоруські ієрархи стали боротися за унію з Ватиканом (Петро Скарга).

В 70-х роках XV ст. поставлений Константинопольським патріархом православний митрополит у Литві був проголошений „митрополитом всея Русі”.

Але великі історичні події того часу змінили й становище Церкви на Україні. В 1453 році турки захопили Константинополь (Царгород), впала Візантія, Константинопольський патріарх потрапив у велику матеріальну скруту. Він звертається до Москви за допомогою. Москва використовує це для здійснення своїх давніх прагнень. Вона щедро обдаровує, а точніше підкуплює Константинопольського патріарха, і одночасно ставить вимоги щодо передачі їй української Церкви та створення Московської Патріархії. Константинопольських патріархів щедро обдаровували, з помпою зустрічали в Москві, а коли ті не згоджувалися на московські вимоги, тоді їх шантажували, їм погрожували, а часом і затримували на довгий час у Москві, аж поки не була освячена Московська патріархія в 1589 році.

З вище наведених прикладів видно, як Москва впродовж більш як двісті років намагалася приєднати до себе Церкву на Україні, а значить і саму Україну.

Усі, хто зазіхав на Україну, добре розуміли значення Слова-мови і Церкви для національного самоусвідомлення і єдності народу в його боротьбі проти чужоземних завойовників і поневолювачів. І тому вони найперше всіма силами і засобами намагалися позбавити український народ його Церкви і рідної мови.

Такі підступні антиукраїнські дії провадилися впродовж століть, у першу чергу, з боку Польщі, Росії і навіть Туреччини (згадаймо спробу повернути в мусульманство Юрія-Гедеона Хмельницького, загравання турків і татар з гетьманом П. Дорошенком і Петриком-Іваненком). Йшлося в першу чергу не про релігійні справи, а про державні, колоніальні інтереси згаданих держав.

Багатовіковий досвід нашої історії переконливо спростовує твердження, що начебто Католицька Церква в Польщі та Російська Православна Церква завжди обмежувалися в своїй діяльності виключно конфесійними та релігійними справами.

Хоча сам Ватикан ніколи не мав якихось територіальних чи інших претензій щодо України, шляхетська Польща завжди використовувала католицизм для боротьби з православною „схизмою”, з українським „бидлом”.

Так само і Російська Православна Церква завжди була слухняним знаряддям російського самодержавства в його великодержавній колоніальній політиці, благословляючи і прославляючи з церковних амвонів його загарбницькі дії відносно інших народів. Непереконливо і фальшиво звучать з вуст сучасних представників РПЦ твердження, що начебто їхня церква завжди займалася і тепер займається виключно релігійними справами та опікується православними віруючими всіх національностей. Марні і фальшиві намагання російських церковників та комуністичних пропагандистів перекручувати, фальшувати історичну правду, трактувати справу так, начебто якась там купка українських ієрархів-зрадників заради особистих амбіцій та власних інтересів вчинила в Бересті, в жовтні 1596 року, церковну унію з Ватиканом.

З вищесказаного видно, що хрещення України-Русі сталося ще до розколу Христової Церкви на православну і католицьку, що Українська Церква впродовж віків мала добрі стосунки з Ватиканом, були неодноразові спроби злуки, унії з Ватиканом. Історичні обставини кінця XVI ст. зумовили необхідність повернення до ідеї церковної унії, що й було втілено в життя у 1596 році.

2. БЕРЕСТЕЙСЬКА УНІЯ ТА ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК ПОДІЙ НА УКРАЇНІ.

Східні християни повинні з найбільшою вірністю зберігати свої літургичні обряди, свої правила карності та свої особливості, а якщо в минулому відступали від них, то нехай стараються повернутися до традиції, успадкованої від предків.

(Декрет про Східні Католицькі Церкви, пункт 6. II Ватикан. собор.)

Українських ієрархів Кирила Терлецького, Іпатія Потія, Йосафата Кунцевича та інших спонукали до унії з Ватиканом дуже важливі причини. Серед них найголовніші такі: нестерпний колонізаторський і полонізаційний тиск польської шляхти на все українське суспільство, а особливо на його вищі прошарки. Будучи православними, ці вищі верстви суспільства позбавлялися всяких привелеїв, маєтностей, права брати участь в управлінні державою, бути сенаторами сейму, а значить, вони не мали можливості захищати інтереси і права українського народу. А тому, вступивши в унію з Римом, вони покладали велику надію на захист від поляків з боку Ватикану і папи. А ще мали надію через безпосередні зв'язки з Ватиканом і західними країнами на прилучення України до європейської культури, цивілізації. Крім того, українські єпископи добре знали про постійні намагання Москви приєднати до Московського патріархату Київську митрополію. Щоб запобігти цьому, щоб уникнути влади над собою консервативної, відсталого, самодержавної Москви, вирішили поєднатися з цивілізованою Європою, а заодно зберегти в Українській Церкві старі східні церковні традиції і національну, народну суть Церкви. Проти церковної унії з Ватиканом виступали промосковські ієрархи, більша частина несвідомого українського православного населення та Москва.

Щоб якось цій злуці з Римом перешкодити, московські ієрархи навіть вдавались до фізичного знищення уніятських священиків і єпископів. Першою була невдала спроба вбити митрополита Михайла IV. Друга спроба була проти митрополита Іпатія. Іван Тупек з наказу Московської Церкви намагався вбити Іпатія, але невдало, він лише відтяв два пальці на його руці. Успішним було третє вбивство — проти архієпископа Йосафата Кунцевича у Вітебську 12 листопа-

да 1623 року. Його мучеництво стало зворотньою точкою в історії Унії, бо в тому ж році три мільйони православних приєдналися до Унії.

Щоб затримати поширення Унії на Україні, єрусалимський патріарх Теофан, подорожуючи в Москву, затримався у Києві. Там він, вживаючи владу, одержану від патріарха константинопольського, рукопоکлав у Печерській Лаврі митрополита Йова Борецького й шістьох єпископів. А митрополит Йов 1622 року послав свого представника, луцького єпископа Ісаакія, до царя московського просити того, щоб прийняв цю Українську Православну Церкву під свою протекцію. Отак діяли московські ставленики на Україні.

Наприкінці XVI-го та на початку XVII-го століття на Україні та в Білорусії відбувалася бурхлива, безкомпромісна релігійна полеміка між православними та уніятами. Маємо різноманітну полемічну літературу тих часів.

Відомий єзуїт-проповідник Петро Скарга (справжнє прізвище Павенський) ще в 1577 році для пропаганди Унії видав книжку під назвою „Про управу та єдність Божої церкви”.

Відомий письменник і релігійний полеміст Іван Вишенський написав відповідь на цю книжку. А всього полемічних творів у вигляді послань Вишенський написав понад двадцять, в т. ч. і такі: „Коротка повість про латинські спокуси”, „Облічення діавола миродержця”, „Писаніє к утекшим от православної вери єпископам”, „Писаніє до всіх обще в лядской земли живущих” та ін.

В 1588 р. вийшла праця В.Суразького „О единой православной вірі”. У рік проголошення Берестейської Унії було видано „Казаньє святого Кирилла, патриарха Иерусалимского, о антихристе...” Стефана Зизанія. Невдовзі з'являються протиуніятські твори „Апокрис” Христофора Філарета та „Отпис на лист Іпатія Потія” невідомого автора. У 1605 році І.Потій видав „Унію Греков с костелом”. А Мелетій Смотрицький в праці „Паренезіс або Упіннення” звертався до українського та білоруського народів, переконував про потребу церковної унії з Римом, попереджаючи, що Москва не знає вольностей. На Київському Соборі 1628 року православні владики прокляли „Апологію” Смотрицького, рвали її, палили й топтали ногами, а сам автор змушений був зректися її зі страху перед кривдою ворожнечею православних до його особи (перейшов в Унію в 1627 році). Однак, вирвавшись з Києва, Смотрицький запротестував проти Київського Собору та його постанов. З великої кількості тогочасної полемічної літератури можна ще назвати „Літос” Євсебія Піміна (1644 р.), „Перспективу” Касіяна Саковича (1642 р.), „Пе-

ресторогу" Івана Борецького, „Палінодію" Захарія Копистенського, „Оборона церковної єдності" Л.Кревзи.

І після приєднання України до Росії (1654 р.), українська Церква ще 30 років боролася за свою незалежність. Включення української Церкви до Московського патріархату прискорив Андрусівський договір (1667 р.) між Росією і Польщею, який мав трагічні наслідки для України. Україну було розділено навпіл по лінії Дніпра. Настала т. зв. „Руїна". Розпочалася братовбивча війна між українцями, яку провокували сусіди України — Росія, Польща, Туреччина, Крим, щоб мати з того власну користь.

Після смерті митрополита Й.Нелюбовича-Тукальського (1675 р.) розпочалася боротьба за київський митропольчий престол. Гетьман І.Самойлович всілякими способами намагався догодити московському цареві (згодом був зісланий царем до Сибіру) та закріпити свою владу над вищим духовенством. Він знайшов собі спільника в особі патріарха московського Іоакима. Того самого реакціонера і шовініста Іоакима, який заявляв: „Когда будет много языков, пойдут смута в земле". Патріарх побачив в Самойловичу помічника в боротьбі проти українського духовенства, за приєднання Київської митрополії до Московського патріархату.

В 1685 році гетьманові наказали провести вибори митрополита, „а новоизбранного митрополита для архипастырского постановления, отправитъ в Москву".

Собор, як і передбачалося, 8-го липня 1685 року „вибрав" митрополитом Гедеона Четвертинського, свата гетьмана Самойловича. То була „людина добра, тиха, що ніякої влади не бажала". Він погодився „приняти жезл архипастырский не от кого другого, как от московского патриарха" ("Архив Юго-Западной России", ч. I, стор. 103).

Українське духовенство зібралось після того на свій окремих собор, на якому різко протестувало проти вибору Гедеона на митрополита. В протесті, викладеному в листі до Самойловича, вказувалось, що собор був незаконний і не мав права вирішувати таке важливе питання, як передача Української Церкви Московському патріархатові, бо це право константинопольського патріарха. Українські ієрархи заявили, що тільки тоді відлучаться від вселенського патріарха, „где очима нашими побачим и услышим цессию царгородского патриарха московскому" (там же, стор. 71). Крім закидів формально-юридичних та канонічних, автори протесту вказували ще й на шкідливі наслідки цього акту для православних, які проживають в межах Польського королівства.

Патріарх Іоаким викликав Гедеона в Москву на благословення. Урочисте постановлення відбулося 8-го листопада 1685 року в Успенському соборі в присутності царів — братів Івана та Петра і сестри Софії. Митрополит склав присягу на вірність московському патріархові та отримав дві грамоти, від патріарха і від царів. 14-го грудня Гедеона відпустили на Україну, обдарованого коштовними дарунками.

Через три дні після присяги Гедеона, московський патріарх приготував грамоту до патріарха константинопольського, в якій повідомляв, що він задовільнив прохання ... українського народу і посвятив у митрополити Гедеона, який не поїхав до Константинополя, щоб не сталося з ним якогось лиха. Далше московський патріарх просить віддати йому київську митрополію. Про це ж просили в окремій грамоті й царі, додаючи, що посилають дарунки патріархові — золото та соболі.

Патріарх Діонісій не погоджувався на відлучення Києва. Тоді московський посол звернувся до великого візира і просив, щоб він вплинув на патріарха.

Туреччина тоді перебувала в скрутному становищі (після поразки під Віднем 1683 року), була в конфронтації з Польщею, Австрією та Венецією і тому не хотіла поривати мир з Росією. Тому візир наказав патріархові дати згоду на приєднання Київської митрополії до Московського патріархату. Це сталося у травні 1686 року. В розписці, виданій царському послові, патріарх Діонісій писав: „Приняли есмы милостыню святого вашего царства от посланного господина вашего Никиты Алексеевича три сорока соболей и двести червонных; податель же благих Господь да будет мздодавец вашему державнейшему царствию" (там же, стор. 144).

Царський посол Алексеев віз від патріарха Діонісія кілька грамот: одну про відпущення київського митрополита під владу московського патріарха, дві грамоти до царів, одну до московського патріарха та ще одну до гетьмана. В тих грамотах він сповіщав, що визнано за необхідне прислати Київську митрополію до Московського патріархату і дозволяється наступним київським митрополитам їздити для хіротонії в Москву.

В другій грамоті до московського патріарха Діонісій звільнив патріарха московського од звинувачення, що він, не маючи на те жодного права, призначив Гедеона митрополитом.

Ще дві грамоти надіслав Діонісій до всіх членів Української Церкви, в яких проголошував, що відступає Київську митрополію Московській патріархії і наказував, щоб вони завжди посилали кожного

нового митрополита на поставлення в Москву. Отаким було насправді „законне”, „по просьбе малорусского народа” приєднання Київської митрополії (Української Церкви) до Московського патріархату. Майже через сто років (в 1686-1690 роках) сталося те, про що застерігали М.Смотрицький та всі інші прихильники унії. Українська Церква насильно, за допомогою інтриг, шантажу, тиску на Константинопольського патріарха Діонісія та підкупів, була приєднана до Москви.

Після смерті патріарха Андріана (1700 р.), незадоволеного царськими реформами (проти втручання Російської Церкви в світське життя, що так любили і люблять заперечувати російські церковники), цар Петро I не дозволив вибирати нового патріарха. На місці патріаршого престолу цар створив нову державну установу, яка звалася „Святейший Всероссийский Правительствующий Синод”, на чолі якого стояв обер-прокурор — світська особа, яка наглядала за всіма церковними справами, по єпархіям було заведено відповідні державні установи, що звалися духовними консисторіями. Така структура управління Російською Церквою існувала аж до революції 1917 року.

Таким чином Російська Православна Церква повністю підпала під безпосереднє управління світської, державної влади та царського самодержавного режиму і стала однією з найактивніших ланок в колоніальній русифікаторській політиці російського великодержавного імперіалізму. Про це свідчать безліч історичних фактів і сама діяльність т. зв. „Святейшого Синода”, та „обер-прокуроров”, починаючи від першого з них з 1721 року і кінчаючи відомим українофобом і затятим реакціонером К.Победоносцевим.

Для прикладу треба пригадати ці методи „приобщения инородцев к русскому православию”, які вживалися для масової русифікації підневільних народів Російської імперії, для знищення українського книгодрукування, української культури і слова, жорстокого переслідування уніятів та захоплення їхніх храмів, цькування, переслідування і знищення українських священників, як греко-католиків, так і автокефалістів.

Про вороже, непримиренне ставлення Російської Православної Церкви до української мови, культури, починаючи від насильницького приєднання Київської митрополії і аж до наших днів, свідчать численні факти. Так, наприклад, в грамоті з 1686 року (зразу ж після приєднання!) до митрополита Гедеона патріарх Йоаким вимагав, щоб той наглядав за друкарнею, щоб там „да печатаются церковные книги по чину преданию же и мудрованию Восточной Церкви”.

В 1689 р. з приводу видання без згоди патріарха відомого твору Дмитра Ростовського „Четь і Минеї”, Йоаким вимагав, щоб для видрукування книжок, великих чи малих, спершу треба повідомити його, потім прислати рукопис, а тоді „мы рассмотрим благословение подадим на подобающая, а необьявля и к нам первее не прислав, отнюдь бы вам не дерзати таковых книг новослагаемых печатати, да не казни церковней, запрещаем яко прослушницы, подпадете” (І.Огієнко, „Історія українського друкарства”. Львів, 1925 р., том I, стор. 209).

В указі від 5.10.1720 року говорилося: „...вновь книг никаких, кроме церковных не печатают. А и оныя церковныя старыя книги для совершеннаго согласия с великороссийскими, с такими ж церковными справлявать прежде печати с теми великороссийскими печатми, дабы никакой розни и особаго наречия во оных не было, а другие никаких книг, ни прежних, ни новых не обявля об оных в Духовной Коллегии, и невзяв от оной позволения, в тех монастырех не печатать, дабы не могло в таких книгах никакой в Церкви Восточной противности и с великороссийскою печатью несогласия произойти” (там же, стор. 280).

Після цього указу довгою низкою ідуть різні подібні розпорядження Синоду. Як відомо, Синод розпочав свою діяльність на початку 1721 року, а вже 22.02.1721 року наказав: „Киево-Печерскому и Черниговскому монастырям ставропигиями константинопольского патриарха впредь не писаться, а писаться ставропигиями Святейшаго Всероссийскаго Правительствующаго Синода, от котораго и печатания книг по повелению требовать, а без повеления Духовнаго Синода никаких книг не печатают” (там же, стор. 280). 30-го серпня того ж року Синод видав новий указ, який доповнював перший. А вже з 1722 року починають з’являтися цензуровані книжки.

В 1753 році заборонили викладання українською мовою у Києво-Могилянській академії. А в 1769 році Синод розпорядився відібрати українські букварі в тих, хто їх мав.

7-го травня 1775 року (рік знищення Запорізької Січі) Синод наказує київському митрополитові П.Кременецькому „чтобы несходственных выходящим из Московской типографии книгам в народ выпускаемо не было ... и ни в чем ни малейшей разницы не было... Что же касается до издаваемых вновь книг, то оныя исправя, не печатая, прежде присылатъ к рассмотрению и апробации в св. Синод непременно” (там же, стор. 292). Щоб в російській церкві на Україні та серед українського народу й не пахло українським духом!

А 1-го вересня 1775 року Синод запроваджує новий порядок: „Печатаемая в Киево-Печерской типографии книги для освидетельствования с напечатанными в Московской типографии книгами присылатъ в Московскую типографическую контору прямо от той Лавры, и за тот труд Московской типографии служителем определять от Киевской Печерской Лавры из доходов тамошней типографии пристойное награждение” (там же, стор. 292-293). Виходило: „нашим жиром та по нашій шкурі”!

І за 73 роки Советської влади Російська Православна Церква не спромоглася, не захотіла жодного разу видати Біблію українською мовою. Більше того, українські Біблії, Євангелії та іншу релігійну літературу, яку безкоштовно надсилають на Україну українські католики, Російська Церква безсоромно продає по спекулятивних цінах! Хто ж на світі гендлює Святим Письмом? Ганьба!

Але повернемося до Української Греко-Католицької Церкви, до її шляхетної, титанічної праці на добро українському народові, праці для волі і визволення України, до її трагічної, подвижницької долі.

Після 1596 року в різних регіонах України духовенство і віруючі переходили до Унії. Так, 24 квітня 1646 року в Ужгородському замку була проголошена Унія на Закрпатті. А в 1692 році стала уніятською Перемиська єпархія. 1700 року — Львівська єпархія на чолі з єпископом Шумлянським. Через два роки перейшла до Унії і Луцька єпархія на чолі з єпископом Жабокритським.

Польські королі, шляхта та Католицька Церква виступали проти Православної Церкви, братських шкіл, цехів, українських патріотичних об'єднань, підтримували уніятів, видаючи спеціальні постанови, як наприклад, декрет польського короля від 16-го березня 1600 року, яким підтверджувалась законність Унії та уніятської ієрархії. На вимогу Ватикану, польський уряд видав постанову в 1667 році, згідно з якою уніятське духовенство „на вічні часи” зрівнювалося в правах з католицьким духовенством і шляхтою. А в той час російський царат та Російська Православна Церква вели безпощадну боротьбу з українським уніятством і православ'ям.

Після третього поділу Польщі між Росією, Прусією та Австрією в 1795 році, на Правобережній Україні були зліквідовані майже всі уніятські парафії та монастирі. А залишки уніятського духовенства змушені були зібратися 12-го лютого 1839 року в Полоцьку й оголосити про свій перехід до православ'я. Бо Москва заборонила уніятським священикам навчання катехизму в школах і насильно впроваджувала православ'я. В наслідок такого „добровільного” навернення, сотні уніятських вірних і багато священиків було вбито, а

160 з них заслано до Сибіру. І тільки 21 священик підписав акт приєднання до Московського патріархату.

1842 року Ватикан запротестував проти тих страшних злочинів російського царату, опублікувавши т. зв. „Білу Книгу Мучеництва” Української Греко-Католицької Церкви по-латинському, по-французькому і по-італійському.

Переслідування українських уніятів знову почалося в 1864 році. Російський уряд конфіскував маєтки Церкви. Єпископ Ів.Калинський не хотів миритися з цим беззаконням, і тому російський уряд вивіз його разом з дієцезальним синодом до Вятки, де єпископ помер смертю мученика 20 жовтня 1866 року. Зграї російських солдатів проганяли уніятських священиків із їхніх церков, а на їхнє місце насаджували російських батюшок. Тоді російські солдати ув'язнили 43 священики, з них 22-х вивезли. Тоді ж в багатьох парафіях, як наприклад в Колодні, вони вбили сотні вірних, багатьох з них поранили, а велику кількість вивезли. Таким чином, зтероризувавши народ, російські агенти насильно зібрали підписи від греко-католиків і проголосили день 1-го січня 1875 року днем повороту уніятів до православ'я.

Таке творилося на Волині, Холмщині, Підляшші, в Білорусії.

А коли російська армія в 1914 році тимчасово окупувала (офіційно це називалося „освобождением единокровных русских-галичан”) Галичину, то там розпочався масовий терор і виселення на схід і північ Росії священиків, української інтелігенції, віруючих, національно свідомих українців та масове знищення і руйнування всього українського: церков, бібліотек, українських книжок, „Просвіт” і т. п. Були закриті та сплюндровані різні громадські, наукові, релігійні організації та товариства, в т. ч. і Наукове Товариство ім. Т.Г.Шевченка. Російські війська вчинили небачений вандалізм. Знищувалися, руйнувалися, грабувалися, закривалися храми, музеї, видавництва, цвинтарі, могили, пам'ятники культури.

Ось що писав про ті страшні події штабс-капітан генерального штабу і ставки головнокомандуючого російської армії Лемке в своїй книжці „250 дней в царской ставке” (1920 р.): „Затем в ряде приказов по армии видны положительно бесчисленные указания на мародеров, грабителей, воров, поджигателей, насильвателей женщин и девочек. Культуртрегерская работа шла так успешно, что президент Академии Наук вел. кн. Константин Константинович обратился к Верховному (командующему) с ходатайством сохранить в Галиции

в неприкосновенні хоть учебные учреждения и вообще памятники истории и науки...”

Увесь цивілізований світ обурювався і гнівно засуджував той кривавий терор, вандалізм, масову депортацію української інтелігенції та уніятського духовенства, які чинили російські війська та царські культуртрегери в Галичині.

Серед арештованих і депортованих до Росії був і зверхник Української Греко-Католицької Церкви митрополит Андрей Шептицький, якого тримали в різних містах Росії (включно з Суздалем, де був монастир-тюрма для еретиків та ворогів російської Православної Церкви) впродовж 1914-1917 років.

3. УКРАЇНСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В НОВІТНЮ ДОБУ

*В єдності сила народу,
Боже, нам єдність подай.*

Із пісні.

*Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!*

Т.Шевченко.

Кажуть: „час іде — все змінюється”. Але, виходить, що не завжди так буває. Це стверджує російська історія, російська дійсність.

Настав 1917 рік... В Росії замінили релігію атеїзмом, вірність „царю и отечеству” — вірністю „ленінізму и социализму”, ідеї „единой и неделимой” — ідеями „интернационализма”. Але всі великодержавні цілі й методи не змінилися. Одним з переконливих свідчень цього є ставлення советської атеїстичної влади та російського „правоверного” православ'я до Української Греко-Католицької Церкви та до Української Автокефальної Православної Церкви.

Загальновідомі висловлювання Леніна про релігію і церкву, не буду їх цитувати, а краще наведу одну цитату з „найгуманнішого”, „найкультурнішого” комуніста-атеїста А.Луначарського: „Ми не навидимо християн і християнство, навіть найкращий з них мусить рахуватися за найбільшого ворога. Вони проповідують любов до

ближнього і жалість, що є протилежністю до наших принципів. Геть з любов'ю до ближнього! Що ми хочемо, так це ненависті. Ми мусимо знати, як ненавидіти, бо лише такою ціною ми зможемо завоювати світ” (Й.Тереля, „2000”, Буенос-Айрес, 1990, стор. 78-79). Комуністи свято дотримувалися цієї настанови, крім щодо Російської Православної Церкви. Кажуть, що й РПЦ зазнавала гонінь. Так, було й таке. Але те все було зразу ж після громадянської війни, коли новопоставлений патріарх Тихон намагався зробити РПЦ незалежною, за що й поплатився життям. А коли большевики повністю підпорядкували собі російську Церкву, ситуація змінилася. Особливо це сталося в час війни і пізніше.

Треба зауважити, що й іудейська Церква в ССРСР мала певні привілеї. Так, наприклад, з квітня 1920 і до вересня 1935 року рабини в ССРСР отримували офіційну платню від советського уряду (газета „Джувіш екзамінер” за 6 вересня 1946 року).

А трагічна доля українських національних Церков загальновідома. Так, після окупації советськими військами Західної України в 1939 р. та після Другої світової війни, на Західних Землях було заарештовано всіх уніятських єпископів і почався т. зв. „рух за об'єднання греко-католиків з російською православною Церквою”. 28 травня 1945 року московський патріарх Алексій дав на те своє благословення. Тих, що відмовились підписати документ „об'єднання”, було депортовано до Сибіру. До війни в Галичині було 2950 священників-уніятів. 300 з них покинули ССРСР. Лише в Львівській дієцезії 800 священників відмовились підписати той документ зради, документ т. зв. „об'єднання” з Російською Православною Церквою.

8-10 березня 1946 року у Львові було скликано псевдосинод Української Греко-Католицької Церкви, де були присутніми 204 священники і 12 світських осіб. Офіційно ініціатором „собору” був Гавриїл Костельник, а насправді, безпосередньо керували тією кумедією чільні партпрацівники з Москви і Києва, послані Сталінім і Алексієм. Усе це незаконне і неканонічне збіговисько й проголосило скасування Берестейської Унії та насильницьке приєднання Української Греко-Католицької Церкви до Московського патріархату.

Як і в 1915 році, коли було заарештовано і вислано в Росію 15 тисяч галичан (серед них — 400 осіб духовенства), почалися масові арешти та виселення українського духовенства. 1500 священників, незважаючи на тортури і депортацію залишилися вірними Українській Греко-Католицькій Церкві.

Подібним чином наведено у православ'я і 641.000 віруючих у 281 парафії та 364 священники і 85 семінаристів на Закарпатті.

Комуністи смертельно поранили, а потім отруїли єпископа Теодора Ромжу, а на його місце єпископом Мукачева і Пряшева 22 жовтня 1949 року призначили єпископа Нестора із Умані.

Советська влада оголосила, що буцімто народ „відмовився” від уніяцтва і „добровільно” перейшов у російське православ'я. Усі храми, які належали Українській Католицькій Церкві, були передані Російській Православній Церкві.

Проти УГКЦ було розгорнуто скажену і брехливу пропаганду, що начебто ця Церква не мала підтримки в народі, провадила полонізаційну діяльність, співпрацювала з нацистами і т. п. нісенітниці. Для спростування цих брехливих дурниць подано кілька документальних прикладів. У книжці „Діяння Собору Греко-Католицької Церкви 8-10 березня 1946 року у Львові” стверджується: „Авторитет нашого духовенства в народі, хвалити Бога, величезний” (стор. 25): „Великий авторитет митрополита Шептицького, якому ніхто не хотів утруднювати його тяжкого становища, в яким він знаходився і супроти польської держави і супроти Риму. Кожний з нас знав, що це великий будівничий в нашій народі...” (там же, стор. 98); „Поляки дуже скоро переконались, що унія їм не вигідна...” (там же, стор. 107); „З полонізаційного засобу унія з часом стала заборолом українства в Галичині. Як такий, належить їй шана” (там же, стор. 100). Зауважу, що це стверджували не прихильники, не захисники Унії, а її ліквідатори.

А ось як характеризувала УГКЦ московська газета „Комсомольская правда” (5.01.1990): „Греко-Католическая церковь, задуманная как орудие денационализации украинцев, все больше и больше превращалась в национальную религию. Духовенство в своей среде хранило культурные традиции народа, заботилось о языке, занималось просветительской деятельностью...”.

Про злочинну „кухню” т. зв. Львівського „собору” так писав Г.Рожков у статті „Это мы, господа!” (журнал „Огонек”, № 38, 1989): „...В феврале 1945 года Хрущев сообщил генералу Савченко (наркомун НКГБ УССР), что Сталин лично принял решение о скорейшей ликвидации украинской греко-католической церкви... Отбором делегатов на Собор, их доставкой во Львов и регистрацией ведал полковник госбезопасности Богданов... Выступали делегаты вымученно, спотыкались на трудно выговариваемых формулировках из тогдашнего политического лексикона, от бумажки не отры-

вались... Тексты для выступлений им готовил Никита Павлюк, секретарь Собора”. Коментарі, як кажуть, — зайві.

Як відомо, сталінський терористичний режим таким же чином зліквідував і Українську Автокефальну Православну Церкву, яка проіснувала на Україні впродовж 1921-1927 років, звинувативши її в співпраці з ефемерними, вигаданими „націоналістичними контрреволюційними центрами”.

В 1925 році УАПЦ нараховувала 36 єпископів і 300 священників. Згодом були фізично знищені майже всі єпископи і священники, а храми УАПЦ були передані російській Церкві. В 1938 році було вдруге заарештовано митрополита Київського і всієї України Василя Липківського, який і загинув при нез'ясованих обставинах.

Тільки за період з 1917 по 1936 рік в СРСР знищено 28 єпископів і архієпископів та 6.778 священників. За цей же період на Україні було зруйновано 7341 церкву.

Під час другої світової війни, активними заходами єпископів Полікарпа (Сікорського), Іларіона (Огієнка), Мстислава (Скрипника) та інших, було відновлено Українську Автокефальну Православну Церкву на Україні.

Про стан церковних справ на Україні, після зайняття її советами, та про ставлення українських православних і католиків до російської Церкви переконливо говорить ось таке одкровення офіціозу РПЦ: „Митрополит Иоанн (Іван Олександрович Соколов, присланий з Москви — М.Б.) был единственным архиереем патриаршей ориентации на всей Украине” („Журнал Московской Патриархии” № 6, 1968, стор. 29). Цим усе сказано.

Знищивши українські Церкви, комуністи та російські шовіністичні церковники надіялися, що зробили це назавжди. Але Українська Греко-Католицька Церква не загинула! Вона продовжувала жити і боротися. Її підтримував український народ. Церква стала підпільною, „катакомбною”. Особливо послужили в боротьбі за Церкву її ієрархт Й.Сліпий, М.І.Любачівський, В.Стернюк, П.Василик, Дмитерко та такі вірні Церкві українські патріоти, багаторічні в'язні, як наприклад, Йосип Тереля, Іван Гель, Григорій Будзинський, Василь Кобрин, Ярослав Лесів, Ярослав Демидась, Григорій Прокопович, Володимир Василик та багато ін.

Особливо треба відзначити і вшанувати видатного українського політичного, громадського, релігійного діяча, поета, маляра, публіциста, редактора, великого українського патріота Йосипа Терелю.

Він створив „Ініціативну групу захисту прав віруючих і Церкви на Україні” та став редактором журналів „Хроніка Католицької Церкви в Україні”, „Український Католицький Вісник”, „Хрест”, „Монархія і Україна”, „Назарет”. Він є головою „Центрального Комітету Українських Католиків”.

Останній раз Й. Терелю було заарештовано 8-го лютого 1985 року. 20-го серпня того ж року його засуджено (ст. 62 КК УССР, „анти-советська діяльність”) до 7 років тюрми і 5 років заслання. А всього Й. Тереля відсидів у советських тюрмах, концтаборах і психушках понад 20 років!

Як відомо, заходами Ватикану та на вимогу народу, Українська Греко-Католицька Церква легалізована, їй повернуто її святиню — собор св. Юра у Львові. Тепер УГКЦ має 7 єпископів в Галичині та 3-х на Закарпатті. Першоієрарх УГКЦ Блаженніший Патріарх Мирослав-Іван Кардинал Любачівський поки що перебуває в своїй постійній резиденції в Римі, але має надію повернутися на Україну в квітні 1991 р.

Поборюючи шалений опір російської Церкви, католики України домагаються повернення їм незаконно відібраних у них в 1946 році 4.000 церков, інших будов та майна.

На жаль, одностайності єдності в УГКЦ поки що ще немає. Є напрямок проримський і напрямок східний (старих традицій). На часі стало питання про утворення єдиного українського Патріархату.

Розглянувши основні віхи передісторії та історії Унії 1596 року і Української Греко-Католицької Церкви, ще раз поставимо запитання: що дали Україні й українському народові Ватикан, Українська Греко-Католицька Церква та Російська Православна Церква?

Відомо, що комуністичні войовничі атеїсти, російські великодержавні та клерикальні шовіністи десятиріччями втовкмачували в голови невігласів, обивателів, зденаціоналізованої масі про те, що начебто католицизм — це найреакційний, найстрашніший ворог людства, а особливо Росії та України, а православ'я — це щось рідне, святе, патріотичне. Тож правомірно спочатку запитати: що доброго, корисного зробила для України, для українського народу шовіністична Російська Православна Церква? Це зовсім не образа для РПЦ. Шовінізм свій визнавала сама ж російська Церква. Так, наприклад, той же „Журнал Московской Патриархии” визнавав: „Уничтожение великодержавного религиозного шовинизма в результате отделения Церкви от государства делает невозможной и бессмысленной межконфессиональную полемику” („ЖМП”, № 7,

1967, стор. 37). Стверджується, що був великодержавний релігійний шовінізм, а тепер, за советської влади, російська Церква стала єдиною, багатонаціональною і тому стає „невозможной и бессмысленной межконфессиональной полемика”. Це та ж „единая и неделимая”, ще й теоретично „обгрунтована”. Всім відомі злочинні „діяння” та „терпимість” російської Церкви.

Так що ж дала нам, українцям, Російська Православна Церква? Теорії про „третій Рим” та „новий Царград”? „Право” РПЦ на українські єпархії? Витіснення української мови з друкарства та Богослужіння? Невизнання українців за окремий народ та горезвісне, насильницьке „обрусение инородцев” (а по сучасному: „нацменов”, „чучмеков”, „чурок”)? Спекуляцію безкоштовною релігійною літературою, яку надсилають нам (а не РПЦ) оті „прокляті” католики? Незаконне захоплення і привласнення українських православних та католицьких храмів і майна? Знищення та невизнання УАПЦ і УГКЦ?

Треба зазначити, що вороги УГКЦ навмисне намагаються змішувати до одної купи різні речі — національні і чисто релігійні проблеми.

Католицизм, як окрема релігія і церква, ніколи не мав ніяких поганих намірів чи претензій щодо України — до її території, спроби ополячування українців і т. п. Католицизм — це світова, інтернаціональна релігія. Чим загрожував і загрожує католицизм, наприклад, Польщі і Угорщині, Італії і Австрії, Іспанії і Португалії, Мексиці і Бразилії? Може загрожує їхній незалежності, їхній мові чи культурі? І хай вороги католицизму спробують сказати мешканцям перелічених країн, що католицизм є їхнім ворогом!

Інша справа, що багато хто намагався використати католицизм для своїх експансивних, великодержавних, денационалізаторських, ідеологічних та пропагандистських цілей. Прикриваючись католицизмом та релігійним фанатизмом, так діяла, наприклад, Польща відносно України та її народу, що й призвело не тільки до обмеження прав українців за віросповіданням, до закриття братств, шкіл православних храмів, а й до ворожнечі, жорстокостей, кривавих ексцесів, війн, до ополячування і окатоличування українців, а особливо їхніх вищих верств, інтелігенції.

Ще в XVI-XVII століттях були ополячені і окатоличені такі князівські та інші відомі українські роди: Слуцькі, Заславські, Збарзькі, Вишневецькі, Сангушки, Чорторійські, Пронські, Ружинські, Соломирецькі, Головчанські, Крошинські, Лукомські, Масальські, Горські, Соколинські, Пузини, Ходкевичі, Глібовичі,

Кишки, Сапіги, Четвертинські, Немировичі, Островські, Шептицькі, Антоновичі, Рильські та багато, багато ін.

У подальшому розвитку історичних подій на Україні стався відомий парадокс: там, де існувало і захищалося православ'я, було зліквідовано Українську Православну Церкву, було заборонено видання релігійної і світської української літератури, переведено Богослужіння на російську мову, були закриті українські школи, в т. ч. була закрита на початку XIX ст. славетна Києво-Могилянська академія — центр науки і культури Східної Європи, були назagal зросійщені українська шляхта, козацька старшина, українське духовенство, міщанство, інтелігенція, робітництво.

А там, де польська шляхта і католицький костел провадили насильницькими, підступними та заохочувальними методами полонізацію та насаджування католицизму, відбувалася тяжка боротьба за відстоювання і збереження національних, культурних, релігійних, мовних прав українського народу. Головна роль в цій боротьбі належала якраз українській уніятській Церкві.

Крім того, завдяки Унії, українці дістали можливість знайомитися, вивчати і засвоювати європейську культуру, науку, навчатися в відомих європейських академіях, університетах, школах.

З історії знаємо про величезну потугу і безцінний внесок Української Греко-Католицької Церкви в справу українського національного відродження, про її боротьбу за національну самосвідомість українського народу, за українську мову, культуру, школу. Про це красномовно, переконливо свідчать національна свідомість, любов до рідної мови і краю, народних звичаїв тих українців, яких виховала Українська Греко-Католицька Церква.

Українська Греко-Католицька Церква завжди була активним ініціатором різних релігійних, освітніх, культурних, громадсько-політичних, допомогових та інших починань, заходів, акцій.

Багато представників уніятської Церкви були одночасно і видатними українськими вченими, письменниками, діячами культури, політики.

Для прикладу можна назвати хоча б таких діячів УГКЦ, як митрополит М.Левицький, який ще в 1816 році заснував „Товариство галицьких греко-католицьких священиків для поширення письмами просвіти і культури серед вірних на основах християнської релігії”, із завданням видавати книжки „мовою простою, уживаною по селах”. Ще в 1817, 1821 і в 1830 роках він видав меморіали „в обороні державного управління і самостійності української мови”.

Він створив ще дві україномовні організації: „Просвітне товариство священиків” та „Інститут для образования дякоучителей”.

Священик І.Могилянський заснував перше в Галичині культурно-освітнє товариство.

Коли в 1784 році відкрився Львівський університет, то митрополит Ангелович домігся відкриття там студій з богослов'я і філософії українською мовою. А в 1783 році тут відкрився „Руський науковий інститут”. А ще раніше, в 1783 році, було відкрито україномовну Львівську греко-католицьку духовну семінарію.

А згадаймо славетну „Руську трійцю” національних будителів, вихованців УГКЦ, — М.Шашкевича, Я.Головацького і І.Вагилевича.

Ректор Львівської духовної семінарії професор В.Левицький видав таке розпорядження: „...питомцям... займатися читанням рідної історії, наукою руської мови, збиранням словаря сеї мови, випрацьованням проповідей в рідній мові та виголошуванням їх народу, перекладами пожиточних економічних книжок або таких, які потрібні для ужитку парафіяльних шкіл”.

Згадаймо й таких відомих діячів літератури і науки, як наприклад, А.Петрушевич, А.Могилянський, Б.Дідицький, І.Гулашевич, І.Наумович.

Уніятське духовенство (в часи „весни народів” 1848 року) створило „Головну Руську Раду” та її україномовний друкований орган „Зорю Галицьку”.

Про велику й успішну діяльність Української Греко-Католицької Церкви на національному ґрунті свідчать хоч би й такі факти.

При допомозі УГКЦ були створені релігійні товариства „Святого Йосафата”, „Святої Марії”, „Пресвятої Родини”, „Серця Ісусового” та ін. Були створені і активно діяли клерикальні та молодіжні спортивні товариства („Сокіл”, „Пласт”, „Луги”, „Січ”, „Український спортивний союз”, „Каменярі”, „Орли” та ін.). У Львівській єпархії, наприклад, близько 100 уніятських священиків були головами старшин або наглядових рад „Лугів”. Існувала „Українська католицька народна партія”.

Багато служителів уніятської Церкви були членами провідної політичної партії — „Українського національно-демократичного об'єднання” (УНДО), товариств „Просвіта”, „Рідна школа”, „Скала” та ін.

До 1939 року УГКЦ нараховувала 5 єпархій, 4.400 церков і каплиць, понад 195 монастирів, Духовну Академію, семінарії, 540 студентів Богослов'я, 9.900 народних, 380 середніх шкіл, 40 різних

організацій, 35 видавництв, які видавали 38 назв газет і журналів. ("Греко-Католицький календар" на 1988 рік, стор. 113).

Греко-католики збудували чудові храми і за кордоном, мають у Римі Український католицький університет ім. св. Климента та духовну семінарію, багато видають українською мовою різну релігійну літературу, календарі, часописи, мають свої школи, шпиталі, допомогіві та інші добродійні організації.

Безпідставними й брехливими є твердження советських пропагандистів, атеїстів, російських шовіністів та церковників про якесь вороже ставлення Ватікану до українського народу. Це переконливо спростовує саме життя та багаторазові виступи Католицької Церкви, Римських пап на захист прав людини, УГКЦ та українського народу, чого ніколи не робила Російська Православна Церква. Так було за часів польського, російського, австрійського, угорського панування на Україні, так є і в наш час. Для прикладу згадаймо лише деякі акти останніх років.

Це безпосередні виступи папи Пія XII в таких офіційних документах: Енцикліка „Всі Східні Церкви” від 23 грудня 1945 року, в якій Пій, між іншим, пригадує різні етапи страждання українського народу; Енцикліка „Східні Церкви” від 15 грудня 1952 року, в якій папа Пій XII говорить про страждання і гоніння Католицької Церкви східного обряду на Україні; його ж Апостольський лист „Знаємо вас” від 20 січня 1956 року на підтримку українців, які опинилися на вигнанні.

Після визволення із советського концтабору, завдяки турботам папи Івана XXIII, Митрополита Йосифа Сліпого у лютому 1963 року, діяльність Ватікану була спрямована на оборону Католицької Церкви українського обряду трьома основними напрямками: виступи і безпосередні дії офіційного характеру, декларації та виступи в міжнародних організаціях та безпосередні стосунки.

Не вдаючись в деталі діяльності Ватікану на захист прав людини та релігійної свободи, яка, особливо починаючи від II-го Ватиканського Собору, становить одну з визначних сторін міжнародної діяльності Ватікану, варто тут згадати хоча б такі виступи на захист Української Церкви та українських віруючих: листи, що їх надсилали папи Павло VI та Іван-Павло II до кардиналів Йосифа Сліпого, а потім до Мирослава-Івана Любачівського; піднесення Львівського митрополита до чину Верховного Архієпископа в 1963 році та надзвичайне право Верх. Архієпископа, надане йому 5 лютого 1980 року, на скликання всіх єпископів діаспори на синодальні наради; промови папи Івана-Павла II до

Синодів єпископів УГКЦ (в 1980, 1983, 1985, 1987 роках), в яких підтвержене право на законне визнання та повну релігійну свободу УГКЦ на Україні; Апостольські промови і звернення до українських громад Івана-Павла II від 4.10.1979, 6.07.1980, 16.09.1984, 10.04.1987 рр.; з нагоди відзначення 1000-річчя хрещення України-Русі, Апостольський лист „Ідіть по всьому світу” від 14.02.1988 року та проповідь з нагоди відзначення цього свята в Римі 10.07.1988 року. В цих документах наголошується, що здоровий та справжній екуменізм вимагає визнання та пошани до Української Католицької Церкви.

Починаючи від 1963 року, коли були відкриті Папські представництва при ООН, Ватікан через своїх представників щороку підносив голос на захист прав людини та релігійної свободи. У цих виступах завжди було посилення на становище Української Церкви.

Треба особливо відзначити заслугу Ватікану в роботі Гельсінкської Конференції та на зустрічах у Белграді, Мадриді, Оттаві, Будапешті та Відні.

Починаючи з березня 1963 року, між представниками ССРСР та Ватікану відбулося багато зустрічей і контактів, на яких порушувалися питання про легалізацію УГКЦ на Україні та про переслідування віруючих. З приводу цього завжди вручалися советським представникам спеціальні меморандуми, на які до 1988 року не було жодної відповіді.

Його Святість Папа в своїй промові до Синоду єпископів 6 жовтня та в листі до Патріарха Пімена від 30 жовтня 1989 року ще раз підтвердив право на існування та свободу Української Греко-Католицької Церкви нарівні з іншими Церквами. До речі, папа Іван-Павло II добре володіє українською мовою.

Тепер, слава Богу, при допомозі Ватікану, перемогла справедливість — Українську Католицьку Церкву офіційно легалізовано в ССРСР.

Тепер, за нових умов, коли хоч трішки можна говорити правду, стала з'являтися правдива інформація про діяльність та заслуги перед українським народом Української Католицької Церкви. Ось таку характеристику Унії дають науковці Львівського обласного інституту вдосконалення вчителів у книжці „Українська Церква і процес національного відродження” (1990 р.): „Що ж принесла народові нашому Унія? Виясняючи це, пам'ятаймо, що спілка, унія укладалася з Римом, а реалізовувалась в умовах польської окупації, коли гасло "знищення Русі" було метою польської політики і практики”.

Отже, підсумуємо деякі здобутки і заслуги Берестейської Унії. Це:

1. Унія з Римом дала можливість зберегти в умовах полонізації та латинізації східний церковний обряд, що забезпечувалось спеціальною папською буллою. Наскільки це було важливо, показали наступні події, зокрема так звана Пінська Унія (1921 р.), коли польське духовенство з метою полонізації православних нав'язувало їм римо-католицький обряд і робило все можливе, щоб вони не стали греко-католиками, де сама обрядовість запобігала полонізації.

2. Унія викликала пробудження національної свідомості українців. Брутальна полонізація православних прикривалася фари-сейською „турботою” про навернення їх до „справжньої”, тобто католицької віри. Насправді ж окатоличення, латинізація — це був засіб, а не мета польських шовіністів. І переслідування уніятів, уже греко-католиків, увиразнювало це якнайяскравіше. І тому виникав внутрішній опір, приходило усвідомлення себе носієм ознак, що в сумі складають народ, націю, виникала потреба їх захисту. Бо ж гнобили не так за Віру, як за національну приналежність.

3. Унія стала засобом захисту української мови, як найважливішої національної ознаки.

Галичина від 1340 року перебуває під окупацією і чужомовним впливом, однак саме тут найповніше збереглися і рідна мова, і національна самосвідомість українців. Цікаво і закономірно те, що й білоруська мова збереглася найкраще там, де була Унія.

4. Відразу ж після укладення Унії, українське духовенство відкрило так звані „уніятські школи” (а потім — парафіяльні, отців василіян), які діяли в Галичині до 1939 року. Польські шовіністи намагалися їх латинізувати, полонізувати, але, не маючи змоги досягти першого (заважав обряд), не досягли й другого. При першій же нагоді ці школи знову українізувалися, завжди залишаючись осередком української духовності. Закінчив таку школу й Іван Франко.

5. Унія створила передумови для появи української національної інтелігенції. Формальне зрівняння з католицьким духовенством відкрило для українського духовенства можливість здобувати середню і вищу освіту. Польський клір робив все можливе, щоб не допустити цього, але повністю запобігти інтелектуалізації уніятів уже не міг, і пізніше греко-католики надзвичайно ефективно використовували цю можливість.

6. Внаслідок укладення Унії з Римом, на Україні з'явилася церква, яка, як і кожна католицька церква, ніколи не була і не може бути

слухняним зняряддям влади чи державних чиновників, а тому в умовах окупації завжди залишалась виразником опозиційних настроїв і національних устремлінь народу.

7. Унія, виникнувши як єдиний засіб порятунку нації, витворила українську національну церкву, бо тільки національне надає їй самобутності і в католицькому, і в православному світі, а тому здійснюване нею національне виховання віруючих — запорука існування самої церкви” (стор. 16-17). І далі: „...греко-католицька церква...стала українською національною церквою. У цьому її значимість і сила, але водночас це й причина репресування і нищення її всіма тими, кого лякає національна самобутність українського народу в будь-яких проявах, у тому числі релігійних” (стор. 35-36).

Українська Греко-Католицька Церква дала українському народові багато видатних ієрархів — мудрих мужів, видатних вчених, щирих патріотів, щедрих меценатів, народних добродійників.

З таких митрополитів треба назвати Михайла Рогозу (1596-1599 рр.), Іпатія Потія (1599-1612 рр.), Йосипа-Вельяміна Рутського (1613-1637 рр.), Йосифа Шумлянського, кардинала Сембратовича.

Були навіть цілі роди, які дали Українській Церкві видатних діячів, як наприклад, роди Шумлянських, Левицьких, Шептицьких та ін.

Для прикладу подам тут деякі відомості з славного, подвижницького життя і шляхетних діянь лише двох зверхників Української Католицької Церкви, відданих синів і захисників українського народу, великих гуманістів нашого часу — св. пам. Митрополита Андрея Шептицького та Патріарха Йосифа Сліпого.

Рід Шептицьких славний ще з часів Галицько-Волинського князівства (12-14 століття). Ще в XVII та на початку XIX ст. Шептицькі були греко-католицькими владиками. Атаназій був Львівським єпископом, а опісля Київським митрополитом. Другий Атаназій був єпископом Перемильським. Варлаам і Лев Шептицькі були Львівськими єпископами. Двоє з роду Шептицьких носили титули митрополитів Київських і всієї Русі — це Атаназій-Антоній (1715 р.) і Лев (1748-1779 рр.), а третім митрополитом з роду Шептицьких став (після смерті глави греко-католицької Церкви кардинала Сильвестра Сембратовича та митрополита Юліана Куїловського) Андрей (Роман-Олександр у миру) Шептицький. Інтронізація 35-річного Митрополита відбулась у соборі св. Юра 17-го січня 1901 року.

Рід Шептицьких з часом спольщився та прийняв римо-католицький обряд. Через це А.Шептицькому закидали, що начебто він є

поляк (як це полюбляють робити й теперішні совєтські пропагандисти). Будучи Станіславським єпископом, А.Шептицький у своєму посланні до духовенства „Наша програма” (1899 р.) писав: „Я українець з діда-прадіда. А церкву нашу й святий наш обряд полюбив я цілим серцем, присвятивши для Божої справи ціле життя”.

Ось деякі із діянь великого Митрополита.

У Станіславі молодий Шептицький заснував греко-католицьку семінарію, передавши капітулі 4.000 примірників цінних книг. В 1900 році написав пастирський лист до вірних „Правдива Віра”, в якому роз’яснював суть уніяцтва.

Він домігся у Ватикані дозволу на утворення греко-католицьких єпископств у Сполучених Штатах та в Канаді.

Митрополит А.Шептицький був одним з перших, хто проголосив ідею єкуменізму. Він писав: „Може, найважливіша річ, без якої не то порозуміння, але й взаємне зрозуміння неможливе, то те, щоб одинаково брати релігію за релігію, а не уважати її за політичний орудник до осягнення іншої цілі... Щоби розумітися, треба уживати однієї мови”.

Політична діяльність Митрополита мала українське державне спрямування. Він брав активну участь у багатьох політичних акціях, відстоював права українського народу.

В 1910 році він виголосив у Палаті Панів у Відні знамениту промову про заснування українського університету.

В 1914 році, під час тимчасової окупації Галичини російською армією та призначення генерал-губернатором краю великого ворога українського народу і його Церкви Г.Бобринського, Митрополита Шептицького було депортовано в Росію, де він перебував аж до 1917 р.

Лютневу революцію в Росії 1917 року А.Шептицький вітав такими словами: „Той день, коли довідався про побіду великої революції, вважаю одним із ліпших і гарніших днів свого життя та радію за Росію, яка добула собі свободу” (а наші вороги брешуть, що начебто він був найзатятішим контрреволюціонером).

Митрополит палко вітав створення Української Народної Республіки і Західно-Української Республіки. Він протестував проти приєднання Східної Галичини до Польщі. 26 вересня 1923 року був тимчасово арештований за виступи на оборону самостійності України і депортований до Познані.

У 20-30-ті роки А.Шептицький сприяв національному відродженню в Галичині. Він протестував проти руйнування українських церков на Холмщині, Підляшші, Волині та в Білорусії після горезвісної т. зв. Пінської унії 1921 року.

Митрополит Шептицький засудив штучний голод на Україні 1932-1933 років та сталінські репресії. У своєму посланні духовенству та вірним (1936 р.) він, між іншим, писав таке: „...на Україні з голоду вигинуло більше, чим три мільйони людей, або то, що на Соловках гинуть тисячі і тисячі наших земляків з України”.

Митрополит був засновником „Української католицької народної партії” (УКНП) в 1930 р. За активною участю Митрополита було створено „Український католицький союз” (УКС) та „Католицьку акцію української молоді” (КАУМ).

До мудрого Митрополита за порадою зверталися різні українські політичні та громадські діячі.

Одного брата А.Шептицького — Лева — разом з дружиною розстріляли енкаведисти у вересні 1939 року, а другого — Олександра — замордували гестапівці в 1940 році.

Щоб уявити ту ситуацію і події, які відбувалися на Західній Україні під час відступу совєтських військ в 1941 році, наведу фрагмент із спогадів очевидця тих подій, професора Олександра Кіцера, з його виступу на конференції, присвяченій життю і діяльності Митрополита Шептицького, що проходила у Львові в квітні 1990 р.: „Вранці до мене прибігають хлопці-однокласники: ”Біжімо! Там таке, таке...”. Трамваї не ходять. Де швидкими кроками, де бігом добираємося до тюрми на вулиці Лонцького. Натопт людей. Сопух гниючого людського тіла. Картини, які відкрилися очам десятирічного хлопця, не забудуться ніколи. Ось із черепа трупа стирчать „цальові” цвяхи, забиті майже до капелюшка. Дерев’яні кілки в орбітах (Господи, думаю, що ж терпить людина, жива людина, якій заганяють в мозок цвяхи чи в очі — дерев’яні кілки!). Бите скло в скаліченому роті, руки зв’язані колючим дротом. Тризуб, вирізаний на посиняченій спині... Денце пляшки виглядає з поміж ніг молодої жінки, груди вирізані... На ношах виносять... ні, не трупи, кусні людського м’яса. Часу на розстрілювання чи вбивання цвяхів в голову вже не вистачало — енкаведісти кидали в камери ручні гранати і тут же зачиняли оковані двері”.

Після такої нелюдської трагедії чекатимеш не тільки на якогось Гітлера, а й на самого чорта-біса. Коли в тебе такою смертю загинули батько або брат, мати або сестра, то як же не підеш до УПА чи якоїсь дивізії „Галичина”?!

Шептицький благословив Акт проголошення Української Соборної Самостійної Держави від 30 червня 1941 року. Українці вірили, що прийдуть із Заходу цивілізовані люди. Вони мали для цього якісь підстави, бо перед війною німецька преса та нацистські керівники

заявляли, що німці за створення української держави. Але прийшов новий, не кращий за советський, фашистський терор.

Листи Митрополита Шептицького до Ватикану добре свідчать про його ставлення до сталінізму і гітлеризму.

В своєму звіті у Ватикан від 16 серпня 1941 року Шептицький писав про переслідування і терор проти Церкви і населення в 1939-1941 роках: „Тільки в моїй (Львівській) архієпархії їхнє число (жертв терору — М.Б.) доходить до 200.000. В моїй єпархії були вбиті або померли у в'язниці 12 священників, а в Перемиській — біля 20-ти. Крім того, з моєї єпархії вивезено в Сибір 33-х священників”. Як бачимо, українських священників знищували ще до т. зв. „співпраці” з нацистськими окупантами.

А ось фрагмент із листа Митрополита Шептицького до Папи Пія XII з серпня 1942 року: „Після звільнення німецькою армією з-під большевицького ярма ми відчули певну полегшу, яка однак не тривала довше, ніж один чи два місяці. Поступово уряд впровадив на правду незрозумілий режим терору і корупції, який з дня на день стає чим раз тяжчим і нестерпним. Нині весь край згідний щодо того, що німецька влада є злою, майже диявольською, і то в набагато більшому ступені, ніж большевицька влада...”

Не буває дня, протягом якого не здійснювались би найогидніші злочини, вбивства, крадіжки та пограбування, конфіскації і шантажі. Найпершими жертвами стають євреї. Число замордованих в нашому краї євреїв напевне вже перевищило двісті тисяч. По мірі просування армії на схід, число жертв зростає. В Києві протягом кілька днів закатували до ста тридцяти тисяч чоловіків, жінок та дітей. Всі малі містечка на Україні були свідками подібних масакр... Спочатку влада старалася заслонити свої дії документами, які б свідчили, що авторами цих вбивств є місцеві люди чи поліція. З часом почали вбивати євреїв на вулицях, на очах населення і без тіні сорому... Сотні тисяч арештів... Натовпи молодих людей, яких розстрілюють без якоїсь зрозумілої причини. Для сільського населення впроваджено систему невільництва... То зовсім так, ніби якась банда шаленців чи скажених вовків накинута на нещасний народ.

Я вже оголосив, що вбивство карається відлученням від церкви...

Я протестував також листом на адресу Гімлера і остерігав молодь перед вступом до поліції...”

Митрополит Шептицький був чи не єдиним в Європі, хто відкрито звертався до самого Гітлера і його сатрапів із засудженням знищення євреїв. За свідченням свідків, Гітлер скаженим, ознайомившись з

протестом Шептицького. Пізніше Гімлер видав розпорядження на обшук у соборі та на арешт Митрополита, але губернатор генерал-губернаторства переконав його не робити цього з огляду на великий авторитет Владика.

21 листопада 1942 року Шептицький написав пастирський лист „Не убий”, а в 1942-1943 роках він закликав до припинення українсько-польської боротьби та ексцесів і до припинення ворожнечі між мельниківцями та бандерівцями.

Митрополит Києво-Галицький А. Шептицький був великим шанувальником, збирачем і меценатом пам'яток української культури і мистецтва. Він у 1905 році заснував у Львові „Церковний музей”, який згодом став Українським національним музеєм. Приміщення, де знаходиться музей, купив і подарував музею Митрополит.

Великою і безцінною була фондация в цьому музеї, яка в 1931 році становила 9880 одиниць. Серед них рукописи XV-XVIII століть, архівні матеріали XVI-XVIII століть, ікони, твори живопису і графіки та ін.

Митрополит щедро допомагав українським митцям, наприклад: художникам Мих. Морозу, Осипу Куриласу, Олексі Новаківському, різьб'яру Мих. Паращуку, письменнику Мих. Островецькому та багатьом іншим.

Дбаючи про розвиток українського мистецтва, Владика допомагав молодим митцям, які на його кошти навчалися в Римі, Парижі та в інших містах Західної Європи.

Митрополит створив гімназію для дівчат і семінарію для хлопців. За власні кошти він побудував храми.

Владика Андрей був великим гуманістом, людолюбцем, він виступав за соціальну справедливість, допомагав бідним, нужденним. Це засвідчують його слова і діла. Про свої вболівання за долю рідного народу і всіх людей на землі Митрополит так говорив: „Я так дуже хотів би обтерти сльози з очей тих, що плачуть, — потішити кожного, що сумує, покріпити кожного, що слабий та немічний, уздоровити кожного, що хворий, — просвітити кожного, що темний! Я хотів би стати всім для всіх, щоби всіх спасти. Нехай нині умру, — нехай у вічності не зазнаю щастя, нехай відлученим буду від Хреста, — коби лишень Ви, Браття мої по крові, були спасенні!”

Митрополит підкреслював, що добробут і щастя кожної особи залежить від багатства і достатку цілого народу і навпаки: „Тільки такий нарід є багатий і сильний, у якого всі, або майже всі відповідно до свого становища, є заможні. Не много користі із багатства суспільства, коли не розложені вони на всі верстви його, — а по

можливості, й на всі одиниці його рівномірно. А таке рівномірне розложення їх неможливе знову без морального закону, який всіх нарівні зобов'язує... Неможливий економічний добробут без моралі, — бо неможливий він без суспільного ладу. А суспільного ладу нема, — де нема рівноваги прав і обов'язків”.

Ведучи скромне особисте життя, Митрополит віддавав майже всі прибутки з митропольчих і власного маєтку на народні потреби.

Він щорічно своїм коштом утримував сорок дітей з бідних родин, даючи їм повну освіту.

Владика опікувався за бідним народом, допомагав будувати шпиталі, будинки для сиріт, старих, немічних, інвалідів. Наприклад, він побудував за власні кошти Українську народну лікарню (лікарню) у Львові.

Митрополит А.Шептицький був правдивим інтернаціоналістом. На підтвердження цієї істини нагадаю про його ставлення до євреїв під час Другої світової війни. Як уже говорилося, Владика звертався до Гітлера і Гімлера з протестами проти знищення євреїв. Він видав спеціальний пастерський лист у справі євреїв, а ще окремим листом заборонив під загрозою екскомунікації (відлучення) від церкви всім українцям брати участь в переслідуванні євреїв. Він доручив усім священикам, ченцям і черницям допомагати євреям і переховувати тих, кому загрозувала небезпека смерті.

Рабин доктор Давид Коган, а також доктор Курт Левін свідчили, що український митрополит особисто врятував життя їм і їхнім сім'ям, та сотням інших євреїв, переховуючи їх в підземеллі собору св. Юра, ризикуючи власним життям і життям священиків і всією Церквою.

Як відомо, в Тель-Авіві (Ізраїль) на „Алеї праведників” посаджено дерево на честь Шептицького, а також споруджено пам'ятник.

Великий митрополит був великим українським патріотом. Все своє довге життя він жив життям свого народу, вболівав за його долю, відстоював державну незалежність України, і одночасно з великою повагою ставився до всіх інших народів.

Прикладом великого патріотизму Митрополита А.Шептицького є його „Молитва за Український нарід”. Подаю окремі фрагменти із цієї молитви: „Всемогучий Боже і Царю всесвіту, Спасителю наш, Ісусе Христе, що всім серцем любиш увесь людський рід і своїм безмежним промислом опікуєшся кожним народом зосібна! Сподянь милосердно і на наш український нарід, і на кожний інший нарід, що з повною надією припадає до Тебе, як до свого найліпшого Отця і премудрого Царя. Ми, діти цього народу, покійно послужні

Твоїй волі, любимо свої народи, що їх Ти відкупив своєю святою кров'ю на хресті, а передовсім любимо щирою християнською любов'ю наш український нарід... Дай нам ласку, щоб ми всі до одного, злучені єдністю віри і союзом любові під Твоїм проводом і проводом святої Вселенської Церкви йшли завжди дорогами правди й справедливості, любові та спасіння. Пішли українському народові святих, великих своїх слуг, щоб прикладом і словом були його мудрими провідниками у всіх царинах народного, суспільного й громадського життя...

Благослови також і дочасне добро нашого народу. Дай йому волю, щоб міг свобідно розвивати свої природні, Тобою дані сили. Обдаруй його правдивою незіпсованою просвітою. Благослови його працю на всіх ділянках науки, мистецтва й добробуту та благослови всіх і все, щоб наш нарід, живучи мирно та щасливо, міг добре Тобі служити, а з Твоєю поміччю одержати вічно небесну Батьківщину...”.

Помер св. пам. Митрополит А.Шептицький 1-го листопада 1944 року, у той час, коли велася підготовка ліквідації УГКЦ. На похорон Митрополита приїхав М.Хрущов з вінком від самого Сталіна. Яке лицемірство і підступність! А незабаром була ліквідована УГКЦ і почалися нові репресії і гоніння на уніяцьких священиків і віруючих.

Ось як характеризував Митрополита перед Конгрегацією чернець-постулатор Михайло Гринчишин: „Митрополит Андрей, будучи нашим сучасником, являється завершенням і уособленням першого тисячоліття християнства на Україні... В шановній його особі містяться найцінніші й найкращі вартості українського християнства... Наша церква справедливо зачисляє його до своїх великих людей, але в дійсності він належить до всього християнського світу, до всього людства. Його задуми, його ідеали і діла універсальні. Їх не можна обмежити до одного місця і народу...”.

Тож закономірно, що ще Іван Франко назвав Митрополита Української Греко-Католицької Церкви А.Шептицького „українським Мойсеєм”, а в народі його називали „батьком української нації”.

Другим великим українським патріотом і духовним зверхником УГКЦ був віч. пам. професор, ректор Духовної академії, Патріарх УГКЦ Кардинал Йосиф Сліпий (Коберницький).

Блаженніший Патріарх Й.Сліпий — великий подвижник і мученик, відбув у советських в'язницях і концтаборах майже 20 років, з усіх засуджених ієрархів УГКЦ залишився в живих лише він один.

Після звільнення з концтабору Владика Йосиф переїхав у Рим, де став Кардиналом (в 1965 р.) і Патріархом. У Римі він збудував собор

св. Софії, церкву св. Сергія і Вакха, Патріарший двір, монастир Отців-Студитів, створив Український Католицький Університет ім. св. Климента.

Про великий патріотизм вірного сина українського народу Патріарха Йосифа, про його працю і ініціативу за об'єднання всіх українців в одному Патріархаті, про його екуменістичні ідеї можна дізнатися з цього його „Послання”:

„Дорогі во Христі Браття і Сестри!

Дорогі Сини і Дочки страдної Святої Української Помісної Церкви!

Мої духовні Діти, Діти великого Українського Народу!

Наша Українська Католицька Церква — це предківська Церква Київсько-Галицької Митрополії і всієї Русі, якої всі ми є діти, навіть тоді, коли живемо поза Україною — є для нас духовною батьківщиною.

УГКЦ заступала впродовж сторіч справжню Християнську екуменічну думку, вільну від політичних констеляцій (збігу обставин — М.Б.) і світових кон'юктур і пробувала її здійснювати; при тому вона собі здавала справу, що бажана церковна єдність — це свята річ.

Ми споконвіку боронили єдність Церкви: скільки горя і крові ми понесли, як ніхто другий, щоб єдність зберегти.

...Для святої нашої Церкви, для многостраждального мого народу я трудився все моє життя — на волі чи в неволі, в радощах чи в смутку, в горю чи в недолі, в славі чи в неславі, суджений своїми чи чужими — добро моєї Церкви і мого народу на славу Богу було моїм світлом і моєю ціллю”.

Владика Йосиф звертався до нас, повчав:

„Навчіться тут, що все своє рідне треба любити, хоч би воно було й бідне, і людьми призабуте чи навіть погороджуване.

Любіть свій народ, за нього постійно моліться, для нього працюйте, вчіться і жийте! Любов батьківщини є природним обов'язком кожної людини.

...Батьківщина — це наш рідний край, наша мова, наша історія, наша Віра, всі наші предки, що впродовж століть будували свою державу. Любов батьківщини є приказом розуму, серця і віри. Вона є найбільшим багатством, найбільшою — вищою моральною силою народу, найбільше плодородною землею, на якій росте культура.

Тільки в батьківщині і через законну рідну державу нарід вповні заспокоює свої духовні, моральні й суспільні потреби та й осягає найвищий ступінь ладу, безпеки і добробуту.

Довершений християнин повинен бути досконалим патріотом. Не є досконалим християнином той, хто по думці Божій не любить всеціло свого народу. Свята Церква доручає чесноту любови батьківщини своїм вірним, заохочувати їх до жертвенного сповнювання обов'язку супроти свого народу й держави та даючи поодиноким народам кровноспоріднених покровителів у небі.

Любов до Батьківщини, оперта на любові до Бога і з нею злита в одну велику любов, повинна бути діяльна — активна. Любов без діл, подібна як віра без діл, є мертва. Слова св. Апостола Йоанна: „Дітоньки! Не любімо словами, ні язиком, лише ділом і правдою” відносяться до кожної любови, отже і до любови Батьківщини. Тому, що для Батьківщини оснований на діяльній любові кожної одиниці, а вартість діл одиниці залежить від її внутрішньої моральної вартості, то перша і найважливіша праця для добра Батьківщини — це внутрішнє моральне удосконалення, ушляхетнення одиниць, бо Батьківщина буде такою, якими будуть її діти...”.

В той час, коли на Україні після Другої світової війни та після т. зв. „саморозпуску” УГКЦ в 1946 році діяла нелегально т. зв. „катакомбна” Церква, у країнах вільного світу було створено Українську Греко-Католицьку Церкву, яка активно діяла і діє тепер у різних країнах світу. Там існують такі релігійні організації: „Союз українців-католиків „Провидіння” — СУК (США), „Братство українців-католиків” — БУК (Канада), Товариство католицького студентства „Обнова”, „Український християнський рух”, „Українське всесвітнє патріархальне об'єднання” та ін. Видаються українські католицькі часописи, як наприклад: „Наша Мета” (Канада, Торонто), „Патріархат за єдність Церкви й Народу” (США, Нью-Йорк), „Греко-Католицький Церковний Календар” (Польща, Варшава), „Америка” (США), „Християнський голос”, „Світло”.

Українське духовенство активно підтримувало й підтримує різні українські патріотичні організації, як наприклад: „Організацію оборони чотирьох свобод України”, „Український Конгресовий Комітет Америки” (УККА), „Лігу Визволення України” (ЛВУ), „Братство Української національної армії”, „Станиці воїнів УПА”, „Комітет українців Канади” (КУК), „Спілку української молоді” (СУМ), „Союз українців Британії” (СУБ), „Світовий конгрес вільних українців” (СКВУ) та ін.

Як вище сказано, між прихильниками церковної незалежності від Москви та симпатиками Московського патріархату довгий час велася запекла боротьба, що й зумовило прийняття Берестейської Унії 1596 р. Негативним наслідком акту 1596 року було те, що замість — згідно з благородними задумами та ідеально визначеною метою: єднати, впроваджувати злагоду і згоду між українцями, — Унія додала в українське суспільство ще гостріші конфлікти. Унія довела до виникнення на Україні двох відрубних, неприхильних один одному церковних організмів.

Тарас Шевченко, Іван Франко та інші українські видатні діячі, по суті, не виступали проти Української Греко-Католицької Церкви як такої. Вони вболівали й виступали проти тих чвар, ворожнечі, які виникали між українцями на релігійному ґрунті. Їх турбувало те, що в поневоленій Україні вищі, культурні верстви народу, національна інтелігенція, православне духовенство зраджували свій народ, денаціоналізувалися, а національно свідоме греко-католицьке духовенство на той час, на жаль, було інколи консервативним і невисокоосвіченим.

Українська Греко-Католицька Церква, як і взагалі Католицька Церква, стоїть на позиціях екуменізму, за міжконфесійну злагоду і порозуміння. Був час, коли Католицька Церква трактувала Православну Церкву як „єретичну”, „схизматичну”, і навпаки, православні не вважали Католицьку церкву за правовірну. Але після Вселенського Ватиканського Собору (1963 р.), після того, як обидві Церкви прожили віки у взаємних прокляттях, ворожнечі, коли здавалось, що цьому не буде кінця, Папа Павло VI і Вселенський Патріарх Атенагорас зняли ці взаємні прокляття і звинувачення та обнялись з поцілунком любові.

На зустрічі з єпископами Української Греко-Католицької Церкви у Римі 25 червня 1990 року папа Іван-Павло II сказав: „Примирення є одним з перших завдань Церкви сьогодні, при кінці другого тисячоліття від народження Спасителя”. Він закликав українських владик до екуменічної діяльності, „яка має за мету відновлення єдності християн, які сторіччями розділені на Схід і Захід”.

Найбільші мужі Української Греко-Католицької Церкви ХХ сторіччя, Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький і Блаженніший Патріарх Йосиф Сліпий, цінили і захищали Українську Автокефальну Православну Церкву. Патріарх Кардинал Мирослав-Іван Любачівський не тільки доброзичливо ставиться до УАПЦ, а й поступаючи згідно зі словами Христа та Апостолів: „Любіть один одного братньою любов'ю. Пошаною один одного випереджайте”

(Рим, 12, 10), він простягнув руку миру і пробачення московському Патріархові і його Церкві.

В своєму посланні до українського православного духовенства, під назвою „Як будувати рідну хату?”, Митрополит Шептицький писав:

„Якщо християнські різні церкви в Україні мають сповнити завдання: дати українському народові єдність, мусять позбутися того духа розколу і ненависті, які причиняє, що українець українцеві — ворог. Усі, скільки нас є, мусимо зробити все, що можемо, щоб примиритися і в собі самих побороти духа розколу і ворожнечі супроти братів”.

А Блаженніший Патріарх Йосиф Сліпий (помер 7.09.1984 р.) у своєму „Завіщанні” звертався: „Отож заповітую вам усім: моліться, працюйте і боріться за збереження християнської душі кожної людини українського роду і за весь Український Нарід і просіть Всемогучого Бога, щоб Він допоміг Вам завершити нашу тугу за єдність і наші змагання за церковне з'єднання у здвигненні Патріархату Української Церкви!”.

Ідею і справу братерського єднання українців і Церков продовжують сучасні ієрархи українських Церков — Глава УГКЦ Блаженніший Патріарх Мирослав-Іван Кардинал Любачівський і Блаженніший Патріарх УАПЦ Мстислав. Вони в своїй спільній заяві з приводу святкування 1000-річчя Хрещення України-Русі від 29 травня 1988 року в Лондоні писали: „...Ми схилиємо наші голови перед святими угодниками, мучениками та ісповідниками нашими і, як Первоієрархи Церкви Володимирової спадщини, закликаємо весь український Божий народ до духовної обнови, до єдності та любові, в душі того благодатного хрещення, яке зійшло на нас тисяча років тому...”.

Жива віра українського народу не пропала і ніхто не зумів її здолати... Тому закликаємо християнські народи світу і всіх людей доброї волі, щоб виявили нашим Церквам і народові докази християнської солідарності і тим допомогли, щоб на землях нашої Батьківщини України у свободі знову світло засіяло слово Християнської істини...”.

З цього коротенького, стислого огляду історії Української Греко-Католицької Церкви переконливо видно всю облудність, брехливість і абсурдність різного роду наклепів, брехні, інсинуацій на адресу нашої Української Церкви з боку наших недругів, ворогів та їхніх доморошених безсоромних підбрехувачів та безбаченків, які намагаються роз'єднати, поворогувати українських католиків і пра-

вославних, т. зв. „східних” і „західних” українців, увесь український народ та скомпроментувати українські Церкви.

Українці, ошукані, обдурені цією підступною, підлою брехнею, — схаменіться! Не піддавайтеся всяким провокаціям!

Єднаймося! В цьому наша сила і спасіння! До цього нас закликав наш національний пророк Т.Шевченко:

...Розкуйтеся, братайтеся!..

Обніміте ж, брати мої,
 Найменшого брата, —
 Нехай мати усміхнеться,
 Заплакана мати...
 Обніміться ж, брати мої,
 Молю вас, благаю!
 Боріться — поборете,
 Вам Бог помагає!
 За вас правда, за вас слава
 І воля святая!

Про нашу національно-релігійну і церковну перспективу так писав наш славний і правдивий національний і релігійний патріот і борець Йосип Тереля в своїй праці „Вороги” (І частина): „Ми стоїмо на порозі якісно нових, опертих на традиції, відносин — тобто ми переживаємо добу очищення.

Вже тепер зарисовується могутня Українська Апостольська Христова Церква, яка має величезний моральний капітал і через яку поступово очиститься і відродиться всесвітнє багатонаціональне християнство.

Не греки (вічні наші вороги), не Рим із його лукавою поставою та юдейським лицем є нашими дороговказами. Наш поступ в наші традиції та українській релігійній філософії, яка дала найбільше чудо і прояв Божої волі та духу — Ісуса Христа!”

Істинно так! Наш національний дороговказ: „Один Бог Правди, одна Християнська Віра, одна Апостольська Церква, один національний Пастир, один Український Нарід, одна Українська Соборна Держава!”

Українська Греко-Католицька Церква в своїй благородній, святій діяльності завжди дотримувалась і дотримується свого засадового девізу:

„ВСЕ ДЛЯ ХРИСТА І УКРАЇНИ!”

СЛАВА ІСУСУ ХРИСТУ!

СЛАВА УКРАЇНІ!

АМІНЬ.

Для тих, хто цікавиться історією Української Католицької Церкви, Української Автокефальної Православної Церкви, нашими церковними проблемами, для тих, хто вболіває за долю України й українського народу, хочу рекомендувати ось цю літературу:

1. „Архив Юго-Западной России”, частина І;
2. Н.Тальберг, Історія Російської Церкви;
3. І.Холмський, Історія України, Мюнхен, 1949;
4. Митрополит В.Липківський, Історія Української Православної Церкви. Розділ VII: Відродження Української Церкви, Вінніпег;
5. М.Грушевський, Культурно-національний рух на Україні в XVI-XVII віці, Київ — Львів, 1912;
6. М.Грушевський, З історії релігійної думки на Україні, Мюнхен, 1962;
7. Г.Лужницький, Українська Церква між Сходом і Заходом, США, 1954;
8. М.Чубатий, Історія Християнства на Русі-Україні, т.І, Рим, 1965;
9. Я.Левицький, Історія Церкви, Канада;
10. „Чорні діла Кремля. Біла Книга”, тт. І-ІІ;
11. Р.Млиновецький, Історія українського народу, Укр.Наук.Вид., 1953;
12. І.Власовський, Нарис Історії Української Православної Церкви, 5 томів, Нью-Йорк — Саут Баунд Брук, 1955-1966;
13. Д.Дорошенко, Православна Церква в минулому й сучасному українського народу, Берлін, 1940;
14. О.Лотоцький, Українські джерела церковного права, Варшава, 1941;
15. Митрополит Іларіон Огієнко, Українська Церква — нариси з історії Української Православної Церкви, Вінніпег;
16. Н.Полонська-Василенко, Історичні підвалини УАПЦ, Мюнхен, 1964;
17. Н.Плічковський, Нарис історії Україн. Православ. Церкви, Сідней (Австралія), 1985-1988;
18. М.Явдась, Українська Автокефальна Православна Церква 1921-1936, Мюнхен, 1956;

19. О.Воронин, Коротка історія Української Православної Церкви, Саут Баунд, США, 1989;
20. О.Воронин, Автокефалія Української Православної Церкви, Кенсінгтон, США, 1990;
21. Українська церква і процес національного відродження, Дрогобич, 1990;
22. „Слуга Божий Андрей Шептицький Митрополит Києво-Галицький”, Канада, 1990;
23. Митрополит Андрей Шептицький, „Правда Віри”, Люблін, Польща, 1990;
24. Часопис „Патріярхат за єдність Церкви й Народу” за 1990, США;
25. „Греко-Католицький календар” за 1988 р., Варшава;
26. Журнал „Людина і світ”, № 11, 1990 р., Київ;
27. „Мартирологія українських Церков”, тт.1-2, Торонто — Балтимор.

Примітка: орфографія розрахована на малообізнаних в наших церковних проблемах читачів із Наддніпрянської України. Автор.